

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Қазіргі балабақша тәрбиешісінің кәсіби құзыреттілігі

ЖАРИЯЛАНДЫ 17.01.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР bilimger, ата-анамен серіктестік, дамытушы орта, инклюзивті білім беру, кәсіби құзыреттілік, мектепке дейінгі тәрбие, педагогикалық әдеп, педагогикалық диагностика, үздіксіз кәсіби даму	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/186740/
---------------------------------	--	---

Досумбекова Гульмира Сураугабыловна

Жетысу облысы, Сарқан ауданы

Тасарық орта мектебі, Балдырған шағын орталығы

Тәрбиеші

Аннотация

Бұл мақалада қазіргі мектепке дейінгі ұйым тәрбиешісінің кәсіби құзыреттілігі көпқырлы педагогикалық құбылыс ретінде қарастырылып, оның нормативтік-этикалық негіздері, психологиялық-педагогикалық әрекетті ұйымдастыру ерекшеліктері, ата-анамен және әріптестермен өзара ықпалдасу мәдениеті, сондай-ақ үздіксіз кәсіби даму мен рефлексияның рөлі ғылыми-академиялық тұрғыда талданады. Қазіргі талаптар тәрбиешіден баланың жас ерекшелігін дәл ескеруді, дамытушы ортаны сапалы құруды, инклюзивті тәжірибені қолдауды, нәтижеге бағдарланған бақылау-бағалауды және кәсіби жауапкершілікті күшейтуді қажет етеді. Мақала мазмұны тәрбиешінің құзыреттілігін жүйелі түсіндіруге және күнделікті практикада қолдануға болатын кәсіби бағдар ұсынуға бағытталған.

Кілт сөздер: кәсіби құзыреттілік, мектепке дейінгі тәрбие, педагогикалық әдеп, дамытушы орта, инклюзивті білім беру, педагогикалық диагностика, ата-анамен серіктестік, үздіксіз кәсіби даму.

КІРІСПЕ

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру кеңістігінде тәрбиеші тұлғасы тек ұйымдастырушы немесе бақылаушы қызметпен шектелмей, баланың даму траекториясын қолдайтын педагогикалық жетекші, әлеуметтік орта мен отбасы арасындағы үйлестіруші және

кәсіби-этикалық жауапкершіліктің тасымалдаушысы ретінде танылады. Балабақшадағы білім беру нәтижесі көбіне әдістемелік құжаттардың бар-жоғына емес, сол құжаттарды тірі педагогикалық үдеріске айналдыра алатын тәрбиешінің құзыреттілігіне тәуелді, өйткені бала дамуы әрекетте, қарым-қатынаста, эмоциялық қауіпсіз ортада және жүйелі қолдауда жүзеге асады. Сондықтан кәсіби құзыреттілік ұғымы тәрбиешінің білім көлемін ғана емес, оның құндылықтық ұстанымын, практикалық шеберлігін, коммуникациялық мәдениетін және рефлексия арқылы өзін жетілдіру қабілетін біріктіретін интегративті сапа ретінде қарастырылуы орынды.

Нормативтік-құқықтық және кәсіби-этикалық құзыреттілік

Қазіргі тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігінің өзегі — мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды реттейтін нормативтік талаптарды, кәсіби стандартта бекітілетін функциялар мен еңбек әрекеттерін, педагог мәртебесіне байланысты құқықтар мен міндеттерді, сондай-ақ педагогикалық әдеп нормаларын мазмұндық тұрғыда түсіну және оларды күнделікті шешім қабылдау логикасына айналдыру болып табылады, өйткені тәрбие үдерісіндегі әрбір ұйымдастыру қадамы (күн тәртібін жоспарлау, қауіпсіздік пен жауапкершілікті бөлу, құжаттандыру мәдениеті, бала құқығын сақтау, ата-анамен қатынас шекарасы) құқықтық және этикалық өлшемге ие. Бұл құзыреттілік тәрбиешінің кәсіби еркіндігін шектемейді, керісінше сапалы педагогикалық таңдауды «ережеге сай» ғана емес, «мәнге сай» жасауға мүмкіндік береді: педагог балаға талап қоюдың тәрбиелік мақсатын түсіндіріп, жазалауға емес қолдауға сүйенеді, эмоционалдық қауіпсіздікті сақтай отырып тәртіпті мәдени норма ретінде орнықтырады, ал әріптестік ортада кәсіби коммуникацияны әдептілікпен жүргізеді. Нормативтік-этикалық сауаттылық педагогтің беделін күшейтіп, ата-ананың сенімін арттырады және тәуекелдерді алдын ала басқаруға жағдай жасайды, сондықтан бұл саладағы білім үнемі жаңартылып, педагогтің жеке кәсіби позициясына айналуы тиіс.

Психологиялық-педагогикалық және әдістемелік құзыреттілік

Баланың жас және жеке ерекшелігін терең білу, даму заңдылықтарын дәл түсіндіру, ойын мен әрекет арқылы оқытуды ұйымдастыру, тілдік, танымдық, әлеуметтік-эмоциялық және қимылдық дамуды біртұтас қарастыру — қазіргі тәрбиешінің әдістемелік құзыреттілігін айқындайтын негізгі өлшемдер, себебі мектепке дейінгі кезеңде «оқыту нәтижесі» дайын білімді қайталау емес, баланың тәжірибені өз әрекеті арқылы құрастыруымен көрінеді. Тәрбиеші дамытушы ортаны мақсатқа сай құрып, оның қолжетімділігі мен вариативтілігін қамтамасыз еткенде ғана балада дербестік, қызығушылық және шығармашылық бастама тұрақтанады, ал педагогтің әдістемелік шеберлігі материал көптігімен емес, тапсырманың дәлдігімен, сөздік үлгінің сапасымен, сұрақ қою мәдениетімен және ойындық уәжді сақтай отырып мақсатқа жеткізе алуымен өлшенеді. Қазіргі практикада тиімді тәрбиеші оқытуды «біркелкі сценарий» ретінде емес, балалар тобының нақты қажеттілігіне бейімделетін динамикалық үдеріс ретінде

ұйымдастырады: ол күрделілікті кезеңдеп арттырады, қолдауды уақытында береді, бірақ баланың орнына әрекет етпейді, нәтижесінде балалардың орындаушылық емес, түсінушілік және ынтымақтастық қабілеттері дамиды. Әдістемелік құзыреттіліктің маңызды бөлігі ретінде педагогикалық бақылау мен қарапайым диагностика мәдениеті қалыптасуы қажет, өйткені жүйелі бақылаусыз тәрбиеші баланың алға ілгерілеуін дәл көрмей, қолдауды интуициямен ғана шектеп қоюы мүмкін.

Коммуникациялық, әлеуметтік және инклюзивті құзыреттілік

Қазіргі балабақша тәрбиешісі үшін тиімді қарым-қатынас құру — қосымша қабілет емес, кәсіби міндеттің ажырамас бөлігі, өйткені бала дамуының тұрақтылығы тәрбиеші-бала-ата-ана ұштағанындағы келісілген ықпалға тәуелді, ал бұл келісім өздігінен емес, кәсіби коммуникация арқылы қалыптасады. Тәрбиеші ата-анамен серіктестікті «есеп беру» үлгісінде емес, баланың жетістігін бірге қолдау үлгісінде ұйымдастырғанда ғана сенім күшейіп, тәрбие талаптары үй мен балабақшада бірізденеді; мұнда педагог ақпаратты дәл әрі құрметпен жеткізіп, бағалаушы сөзден гөрі сипаттаушы тілге сүйеніп, баланың мінез-құлқын емес қажеттілігін түсіндіру арқылы конфликтіні алдын алады. Инклюзивті құзыреттілік те осы коммуникациямен тығыз байланысты: ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды қолдау тек жеке әдісті таңдаумен шектелмей, топ ішіндегі қабылдауды қалыптастыруды, тең қатысуға жағдай жасауды, ата-анамен және мамандармен үйлесімді әрекет етуді, сондай-ақ әр баланың мүмкіндігін «нормаға сәйкестендіру» емес, потенциалын ашу қағидасымен бағалауды талап етеді. Әлеуметтік құзыреттілік нәтижесінде тәрбиеші топтағы эмоционалдық климатты басқара алады, балалар арасындағы қақтығысты тәрбиелік жағдайға айналдырып, келісім мен эмпатияны үйретеді, ал бұл сапалар қазіргі қоғамдағы коммуникациялық мәдениеттің ерте қалыптасуына тікелей әсер етеді.

Рефлексивтік-цифрлық және үздіксіз кәсіби даму құзыреттілігі

Қазіргі кезеңде тәрбиешінің кәсіби тұрақтылығы мен сапалы нәтижесі үздіксіз кәсіби дамуға тікелей тәуелді, өйткені білім беру мазмұны, әдістемелік талаптар, ата-ананың сұранысы және баланың әлеуметтік тәжірибесі өзгеріп отырған жағдайда педагог бір ғана бастапқы даярлықпен шектелсе, кәсіби дағдысы тез «қалыпты әдетке» айналып, тиімділігін төмендетуі ықтимал. Рефлексиялық құзыреттілік тәрбиешінің өз әрекетін талдап, қандай әдіс нақты қандай балаға әсер еткенін дәл байқауына, қателікті кәсіби өсу ресурсына айналдыруына және мақсат пен нәтижені сәйкестендіруіне мүмкіндік береді; бұл жерде портфолио жүргізу, қысқа талдау жазбалары, әріптестік сабаққа қатысу, әдістемелік кеңесте дәлелмен сөйлеу сияқты мәдениеттер маңызды құралға айналады. Цифрлық құзыреттілік те бүгінгі талаптың бір бөлігі ретінде көрінеді: тәрбиеші цифрлық ресурсты баланың жас ерекшелігін сақтай отырып қауіпсіз қолдануға, ақпараттық материалды сұрыптауға, ата-анамен байланыста этикалық шекараны ұстануға және деректердің құпиялылығын қорғауға міндетті. Үздіксіз даму

құзыреттілігі қалыптасқан тәрбиеші кәсіби күйзелістің алдын алып, эмоционалдық өзін-өзі реттеуді меңгеріп, кәсіби қауымдастықта тәжірибе алмасу арқылы сапаны тұрақтандырады, нәтижесінде балабақшадағы педагогикалық ықпал жүйелі әрі дәлелді сипат алады.

Қорытынды

Қазіргі балабақша тәрбиешісінің кәсіби құзыреттілігі нормативтік-этикалық сауаттылық, психологиялық-педагогикалық және әдістемелік шеберлік, коммуникациялық-инклюзивті мәдениет, сондай-ақ рефлексияға сүйенген үздіксіз кәсіби даму сияқты өзара байланысқан компоненттерден тұратын тұтас жүйе ретінде сипатталады. Бұл жүйе тәрбиешінің тек «не істеу керекін» білуін емес, «неге дәл солай істеу керекін» түсінуін және нақты жағдайда тиімді шешім қабылдау қабілетін талап етеді. Тәрбиеші құзыреттілігі жоғары болған сайын мектепке дейінгі ұйымдағы дамытушы орта сапасы артып, бала тұлғасының қауіпсіз, үйлесімді және тұрақты дамуына негіз қаланады, ал бұл өз кезегінде қоғамның адами капиталының ұзақмерзімді сапасына әсер ететін стратегиялық фактор ретінде бағаланады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Білім берудің тиісті деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары туралы (мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды қоса алғанда). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031>
2. Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі. «Педагог» кәсіптік стандартын бекіту туралы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200031149>
3. Қазақстан Республикасының Заңы. Педагог мәртебесі туралы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1900000293>
4. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі. Педагогикалық әдептің кейбір мәселелері туралы (бұйрық). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020619>
5. Қазақстан Республикасы Үкіметі. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделін бекіту туралы (қаулы). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2100000137>
6. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Мектепке дейінгі ұйымдар қызметінің үлгілік қағидалары (тиісті үлгідегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары құрамында). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020651>
7. Балаларды ерте дамыту институты (IRRD). Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасын іске асыру бойынша нұсқаулық (PDF). https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2022/12/rukovodstvo_kz_131222.pdf
8. UNESCO Bangkok. Early Childhood Care and Education (ECCE) Teacher Competency

Framework (Southeast Asia). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000266089>

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.